

УДК: 796(477)

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/fhi.2024.25.4530>**ТУРНІРНА ПРАКТИКА ПЕРШОГО ЛЬВІВСЬКОГО
ШАХОВОГО МАЙСТРА ІГНАЦІЯ ФОН ПОПЕЛЯ
ДО ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ****Володимир КАЧМАР**Львівський національний університет імені Івана Франка
катедра новітньої історії України імені Михайла Грушевського
вул. Університетська, 1, Львів, 79000, Україна
e-mail: wkachmar13@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-4026-7642**Назар МЕЛЬНИК**Львівський національний університет імені Івана Франка
катедра новітньої історії України імені Михайла Грушевського
вул. Університетська, 1, Львів, 79000, Україна
e-mail: g4299032@gmail.com
ORCID ID: 0009-0004-9391-019X

У статті розглянуто основні шахові турнірні досягнення до Першої світової війни першого львівського шахового майстра – Ігнація фон Попеля. Львівський майстер приймав участь, як у місцевих, так й міжнародних шахових турнірах. За своїм значенням кожна участь Ігнація фон Попеля у шахових турнірах визначалася рівнем його шахової майстерності. Не менш важливим був обмін шаховими знаннями різних шахістів, особливо цей аспект був важливим для розвитку шахового руху у Львові. Не всі львівські шахісти мали змогу брати участь у турнірах такого рівня, тож, принаймні, зіграти з шахістом рівня Ігнація фон Попеля дозволяло відчувати всю серйозність підготовки шахістів міжнародного рівня. Молоді львівські шахісти, які в подальшому досягали високих шахових здобутків, часто контактували з львівським майстром для вдосконалення власних шахових навичок.

З'ясування проблеми, порушеної у статті, це важливий етап у шаховій історії Львова. Ігнацій фон Попель – це перший львівський шахіст, який здобув високі шахові досягнення на міжнародному рівні. Майстерність, яку він демонстрував на шахівниці, дозволила зацікавити шаховим ремеслом не одне покоління шахістів.

Ключові слова: Ігнацій фон Попель, шахи, шахова історія Львова, міжнародні шахові конгреси, шахові турніри.

Львів здавна демонструє себе, як шахову столицю України з багатовіковою історією. Найвідомішими успіхами львів'ян на шаховій міжнародній арені стали перемоги Василя Іванчука, Марії та Анни Музичук, Олега Романишина, Адріана Михальчишина. Однак, становище львівських шахів наприкінці австрійського періоду залишається чи не найбільшою загадкою історії шахів в Україні. Маловідомі процеси розвитку шахової думки у Львові до 1914 року залишаються такими, з огляду на недостатню вивченість шахових персоналій Львова того часу. Львів, як і будь-яке шахове місто, здавна славилася великою кількістю

сильних шахістів. Великий вплив у період становлення шахової майстерності у Львові до 1914 року здійснили низка шахістів, таких як: Александер Ян Осуховський, Казимир Вейдліх, Оскар Піотровський, Шимон Ашкенази, Кароль Іжиковський та Тадеуш Буюк. Однак, серед них традиційно виділявся Ігнацій фон Попель. Він зарекомендував себе не тільки сильним шахістом Львова, але й майстром міжнародного рівня.

Ігнацій фон Попель народився 27 липня 1863 року у м. Дрогобич. Походив з родини аристократів з графським титулом (австр. von; пол. hrabia). Академічну освіту (правника) розпочав в університеті Граца. У 1889–1892 роках навчався на юридичному факультеті Ягеллонського університету. Збережені відомості свідчать про те, що він мав звання нотаріуса, хоча за своєю вченою професією не працював тривалий час¹.

Багаторічну шахову кар'єру Ігнацій фон Попель розпочав на початку 80-х років XIX ст. у Львові. Через кілька років переїхав до Кракова, де належав до найсильніших шахістів кав'ярні Рехмана². Ця кав'ярня за значенням була подібною до Віденської кав'ярні у Львові: місцем зібрання найсильніших шахістів міста до заснування місцевого шахового клубу.

У другій половині 80-х років XIX ст. Ігнацій фон Попель прибув до Відня. У 1886 році він виступив у невеликому турнірі місцевого клубу, в якому не досяг значного успіху, посівши лише 10 місце. Цілком можливо, що це було пов'язано з низьким рівнем його гри, який він демонстрував на той момент. Але, вже наступного 1887 року Ігнацій фон Попель завоював титул віце-чемпіона "Шахового товариства Глейзера" (Glaser Schachgesellschaft). У турнірі його перевершив лише австрійський шахіст Йоганн Бергер, який посів I місце. Подальші три роки Ігнацій фон Попель брав участь у невеликих віденських шахових турнірах. У 1888 році у Відні серед 11-ти учасників Ігнацій фон Попель завоював II місце, набравши 13 очок у 20 партіях. У цей період він працював бібліотекарем у місцевому центральному шаховому клубі³.

У 1889 році Ігнацію фон Попелю випала можливість зіграти з легендою світових шахів, майбутнім другим чемпіоном світу – Еммануїлом Ласкером. Партія була зіграна у Берліні під час проведення німецьким майстром сеансу одночасної гри. Вона закінчилася перемогою львівського шахіста, який на 21-му ході оголосив мат з надзвичайно красивою жертвою ферзя⁴.

У 1889 році він брав участь у VI конгресі Німецького шахового союзу, який проходив у Бреслау (нині – Вроцлав) протягом 14–27 липня. Організатори

¹ Tadeusz Wolsza, *Arcymistrzowie, mistrzowie, amatorzy... Słownik biograficzny szachistów polskich*. Т. 5. (Warszawa: DiG, 2007), 89.

² Władysław Litmanowicz i Jerzy Giżycki, *Szachy od A do Z*, Т.2, "N-Z". (Warszawa: Sport i Turystyka, 1987), 935.

³ Wolsza, *Arcymistrzowie, mistrzowie, amatorzy...* Т. 5, 89–98.

⁴ Адріан Михальчишин, *Львів – шахова столиця України* (Львів: Свросвіт, 2016), 13.

кваліфікували Ігнація фон Попеля в основний турнір “В”, який був другим по силі складу учасників. Основний турнір був поділений на дві частини, після чого переможці грали фінальний матч. Ігнацій фон Попель, будучи у складі другого турніру, набрав 5,5 очок з 9 та поділив III–IV місце, що гарантувало йому вихід до фінального етапу⁵.

У фінальному турнірі Ігнацій фон Попель поділив V–VI місце з німецьким шахістом Ліпке. За додатковими показниками львівський шахіст зайняв VI місце та отримав приз у розмірі 50 М (Німецька золота марка). У турнірі прізвища шахістів-гравців записували з назвою міста, яке вони представляють. Ігнацій фон Попель представляв на даному конгресі Німецького шахового союзу місто Грац⁶, у якому на той час навчався в університеті.

Під час шахового конгресу в Бреслау, впродовж дня 27 липня, було зіграно три консультаційні партії. Вони проводилися за командним принципом “три проти трьох”, виступали троє шахістів проти такої ж команди. Третю партію провели гравці основного турніру: Ліпке, д-р Зегер і Штайф проти Ласкера, Мендельсона та Попеля. Ця партія завершилася нічиєю⁷.

Наступним турніром з участю Ігнація фон Попеля став Меморіал Ігнаца фон Коліша у Відні 1890 року, який розпочався 5 січня у приміщеннях Віденського шахового товариства (за адресою: Reichsrathsstrasse 13) з такими одинадцятьма учасниками: А. Альбін, Дж. Г. Бауер, А. Чанк, Б. Енгліш, Б. Флейсіг, Ю. Хольцварт, Г. Марко, д-р Ф. Майтнер, І. фон Попель, Ж. Шварц та М. Вайс⁸. Оскільки кожен учасник повинен був зіграти один з одним по дві партії, турнір тривав чотири місяці. Ігрові дні – понеділок і п’ятниця з 7:00 до 11:00, а в неділю та святкові дні – з 16:00 до 20:00. Регламент партій: година на 20 ходів. Внесок становив 20 фунтів⁹. Турнір відбувався дуже несприятливо для Ігнація фон Попеля. Зігравши чотири партії з А. Альбіном, А. Чанком, Б. Флейсігом та Г. Марко, львівський шахіст не здобув жодного очка, програвши всі партії. Ігнацій фон Попель покинув турнір достроково¹⁰.

На наступному турнірі в Німеччині він досяг кращих успіхів. Ігнацій фон Попель взяв участь у VII конгресі Німецького шахового союзу, який відбувався у м. Дрезден у 1892 році. Для учасників, які не були членами Німецького шахового союзу, денні квитки коштували 1 марку, а квитки на конгрес (дійсні на час проведення конгресу) – 10 марок. Ігнацій надіслав свою заявку на участь у конгресі, представивши себе шахістом з Кракова¹¹.

⁵ “Sechster Congress des Deutschen Schachbundes zu Breslau (14–27 Juli 1889)”, *Deutsche Schachzeitung*, 8 (1889).

⁶ Так само.

⁷ “Vermischtes”, *Deutsche Schachzeitung*, 10 (1889).

⁸ “Rundschau”, *Deutsche Schachzeitung*, 1 (1890).

⁹ “Rundschau”, *Deutsche Schachzeitung*, 12 (1889).

¹⁰ “Rundschau”, *Deutsche Schachzeitung*, 2 (1890).

¹¹ “Rundschau”, *Deutsche Schachzeitung*, 6 (1892).

Ігнацій фон Попель брав участь у I групі основного турніру із трьох дійсних. Він завершив цей етап, поділивши I–III місце та набравши 5 очок з 6, не зазнавши жодної поразки. Шахіст пройшов відбір до фінальної групи, до якої увійшли по троє переможців із попередніх груп. Остання група була сильніша, тому Ігнацію фон Попелю було важче боротися з учасниками. Львівський шахіст набрав 3,5 очка з 8 партій, що гарантувало йому 7 місце з 9 учасників-фіналістів та приз у розмірі 50 німецьких марок¹².

Наступні турніри від 1894 до 1896 років Ігнацій фон Попель провів у Львові. У 1894 році, коли утворювався Львівський шаховий клуб (далі – ЛШК), він був присутнім на відкритті львівського шахового осередку. 25 листопада 1894 року клуб відкрив своє перше приміщення у “Гранд-готелі”. Тоді ж були зіграні показові партії за участю Ігнація фон Попеля. Він зіграв партію проти Юліуша Клеєберга. Результат невідомий. Невдовзі найкращі шахісти Львова зіграли два гандикап-турніри, 2 та 9 грудня відповідно. Ігнацій фон Попель, як найсильніший гравець, грав з кожним суперником з форою (без пішака та права першого ходу). В обох випадках досить несподівано перемогу здобув Александер Ян Осуховський, а четверте і третє місце поділив Ігнацій фон Попель¹³.

У березні 1895 року у Львові відбувся перший чемпіонат ЛШК. Ігнацій фон Попель був явним фаворитом турніру і впевнено переміг. З кожним шахістом він зіграв по дві партії (білими та чорними), здобув над суперниками перемоги 1,5–0,5 або 2:0, не програвши ні разу. Загалом Ігнацій фон Попель набрав 10,5 очок у 12 партіях¹⁴. Офіційно після цього турніру Ігнацій фон Попель отримав звання першого чемпіону ЛШК та негласний титул першого шахового чемпіона Львова.

Черговий турнір ЛШК відбувся у березні 1896 року, у якому знову переміг Ігнацій фон Попель. Переможець набрав 9,5 очка в 12 партіях, програвши лише одну партію Казимиру Вейдліху¹⁵.

У 1896 р. Ігнацій фон Попель зіграв у двох міжнародних шахових турнірах в Айзенах (Німеччина) та Будапешті (Угорщина). В Айзенах впродовж 19–30 липня 1896 року відбувався X конгрес Німецького шахового союзу. Ігнацій фон Попель виступив дуже успішно, поділивши II–III місце з Зухтінгом Гюго, набравши 10 очок з 14 партій¹⁶.

Від 4 по 28 жовтня 1896 року Будапештський шаховий клуб, очолюваний Гезою Мароци, організував шаховий турнір у рамках Тисячолітньої мистецької виставки у Будапешті, присвяченої відзначенню 1000-річчя завоювання Угорщини

¹² “Ergebniss des Meisterturniers zu Dresden. Siebenter Kongress des Dresdener Schachbundes vom 17–30. Juli 1892”, *Deutsche Schachzeitung* 8 (1892).

¹³ Wolsza, *Arcymistrzowie, mistrzowie, amatorzy...* Т. 5, 91.

¹⁴ Так само.

¹⁵ Так само.

¹⁶ “Eisenach 1896 (1)”. edochess.ca. 30 липня, 2023: <http://www.edochess.ca/tournaments/t547.html>.

легендарним королем Арпадом у 896 році. Серед учасників були визнані майстри, такі як Зігберт Тарраш, Михайло Чигорин і Давид Яновський, а також молоді шахові зірки – Гаррі Нельсон Пільсбері та Карл Шлехтер. Мароци вдалося забезпечити розкішне місце проведення та чудове фінансування заходу. Австрійський імператор Франц-Йосиф пожертвував орендну плату за монументальний ресторан-зал “Pest Vigady”, головної розважальної будівлі Будапешта. Імператор також подарував 12-кілограмовий цільний срібний кубок, статую “Крилата Перемога”. Барон Альберт фон Ротшильд надав 1000 крон, а відомий дослідник граф Єно Зіхі – 600 крон для призового фонду¹⁷. Також участь у турнірі в Будапешті взяв львівський шахіст Ігнацій фон Попель¹⁸ (фото 1).

**Фото 1. Ігнацій фон Попель (стоїть перший справа)
на міжнародному шаховому турнірі у Будапешті 1896 року**
(Джерело: доступ отримано 5 січня 2024, <https://www.chesshistory.com/winter/extra/maroczy.html>)

Однак турнір для нього виявився вельми невдалим. Причиною цього, очевидно, був надто сильний склад учасників. Він виграв лише 2 партії з 12, за що удостоївся “почесного” останнього місця. Однак ці дві партії він виграв у всесвітньо відомих шахістів: Георга Марко та Карла Шлехтера, останній поділив IV–V місце¹⁹.

Наступним турніром Ігнація фон Попеля був виступ на Міжнародному шаховому конгресі у Берліні впродовж 13 вересня – 4 жовтня 1897 року. На

¹⁷ “Budapest (1896)”. chessgames.com, отримано доступ 27 жовтня 2019: <https://www.chessgames.com/perl/chess.pl?tid=79316>

¹⁸ “Wiadomości ze świata szachowego”, *Tygodnik Ilustrowany*, 43 (1896).

¹⁹ “Wiadomości ze świata szachowego”, *Tygodnik Ilustrowany*, 44 (1896).

сторінках німецького шахового журналу “Deutsche Schachzeitung” подано фотографію учасників конгресу, серед яких бачимо Ігнація фон Попеля (фото 2).

Der Berliner Schachcongress 1897.

Фото 2. Ігнацій фон Попель (стоїть у другому ряді зверху третім зліва) на Берлінському шахову конгресі у 1897 р.
(Джерело: Deutsche Schachzeitung, Leipzig 1897)

Львівський шахіст брав участь у I групі основного турніру. Ігнацій фон Попель завершив цей етап, набравши 9 очок, не програвши жодної партії та поділивши I–II місце з Діркком Блейкмансом, неофіційним чемпіоном Нідерландів²⁰. Такий результат дозволив йому взяти участь у фіналі основного турніру. Львівський шахіст виграв заключну частину, набравши 6,5 очок з 8, зазнавши поразки лише від шахіста литовського походження – Арведа Генріхсена²¹. За цей успіх Ігнацій фон Попель був удостоєний звання майстра, що дозволяло брати участь у найкращих міжнародних шахових турнірах. На той час це було найвище шахове звання, не враховуючи звання чемпіона світу з шахів.

Наступного року Ігнація фон Попеля було запрошено у турнір майстрів XI шахового конгресу Німецького шахового союзу у Кельні, де грали найсильніші шахісти того часу. Турнір відбувся впродовж 1–19 серпня 1898 року. Цей захід пам’ятний ще тим, що у ньому Попель вперше офіційно представив шаховий Львів на міжнародній арені. На турнір прибули такі шахісти: Альбін (Відень), Бергер (Грац), Бурн (Лондон), Чароусек (Угорщина), Кон (Берлін), Фріц (Альсфельд), др. фон Готшаль (Герліц), Генріхсен (Кіль), Яновський (Париж),

²⁰ “Internationaler Berliner Schachcongress”, *Deutsche Schachzeitung*, 9 (1897).

²¹ Там само.

фон Попель (Львів, Галичина), Шаллоп (Штегліц поблизу Берліна), Шифферс (Санкт-Петербург), Шлехтер (Відень), Шовальтер (Кентуккі, США), Стейніц (Нью-Йорк), Чигорин (Санкт-Петербург)²².

Ігнацій фон Попель виступив досить успішно на турнірі майстрів, враховуючи сильний склад учасників. Він набрав 7 очок з 15 партій, поділивши X–XI місце з Еммануїлом Шифферсом, однак в особистій зустрічі львівський майстер виявився сильнішим. Попель продемонстрував помітний прогрес після турніру у Будапешті (1896 р.). Найбільшим досягненням Ігнація фон Попеля у Кельні стала перемога в партії з Давидом Яновським, провідним шахістом Європи й учасником матчу за чемпіонство світу. На жаль, на турнірі було лише 9 перших призових місць, тому приз за турнір Ігнацій фон Попель не отримав²³.

Наступним міжнародним турніром був Другий Меморіал Ігнаца фон Коліша у Відні 1899–1900 рр. з 18 грудня по 4 січня. У турнірі взяло участь 12 шахістів. Ігнацій фон Попель закінчив турнір на IX місці²⁴, набравши 4,5 очка з 11 партій, також він отримав приз у розмірі 100 крон. Львівський майстер виступив явно не найкраще, однак зіграв досить непогано проти сильних шахових майстрів: з переможцем турніру Гезою Мароци він зіграв в нічию, а видатного шахового теоретика Семена Алапіна йому вдалося перемогти. Віденський шаховий часопис подає коментар про львівського майстра та підкреслює його серйозну самопідготовку до шахового турніру: “Попель ... також є тонким аналітиком, який носить результати своїх досліджень із собою в маленькій книжці, щоби час від часу швидко переглядати свої загадкові записи”²⁵.

У 1900 році Ігнацій фон Попель виступив на XII конгресі Німецького шахового союзу у Мюнхені, який проходив з 22 липня по 18 серпня. Львівський шахіст взяв участь у турнірі майстрів серед 16 шахістів. Ігнацій фон Попель вкотре не досягнув призового місця. Тоді він поділив XI–XII місце з Германом фон Готшалем, набравши 6,5 очок з 15 партій. Основними досягненнями цього турніру для Ігнація фон Попеля стали: чергова перемога над Давидом Яновським та нічії проти Гези Мароци, Георга Марко та Вільгельма Кона, всі названі шахісти стали призерами цього конгресу у Мюнхені²⁶.

Після успішного проведення першого міжнародного шахового турніру майстрів у Монте-Карло (1901) організатори Андрій Дадіан і Жуль Арну де Рів'єр зібрали для наступної події ще більше учасників. Двадцять два найкращих шахісти світу були запрошені до участі у турнірі, який був організований за круговою системою та відбувався з 1 лютого по 12 березня у Монте-Карло у 1902 році. Контроль часу на партії був таким: дві години на 30 ходів, а надалі по годині на кожні 15 ходів. Формат турніру був наступний: гра в одне коло (всі

²² “Rundschau”, *Deutsche Schachzeitung*, 8 (1898).

²³ “Rundschau”, *Deutsche Schachzeitung*, 9 (1898).

²⁴ “Na światowym turnieju w Wiedniu”, *Gazeta Lwowska*, 10 січня 1900.

²⁵ “Das Wiener Schachturnier”, *Wiener Schachzeitung*, 1 (1900).

²⁶ “Congress des Deutschen Schachbundes”, *Wiener Schachzeitung*, 8/9 (1900).

проти всіх). Підрахунок очок за партію був вельми специфічним: за перемогу – 1 очко, за поразку – 0, але нічия вираховувалась за таким принципом: за нічию дається $\frac{1}{4}$ очка та повторна гра, якщо повторна гра завершується перемогою – то дається $\frac{3}{4}$ очка; якщо повторна гра завершується нічиєю – то дається $\frac{3}{4}$ очка; якщо повторна гра завершується поразкою – то залишається $\frac{1}{4}$ очка²⁷. Як представник світової шахової еліти був також запрошений львівський майстер Ігнацій фон Попель.

Турнір завершився не найкращим чином для Ігнація фон Попеля. Він посів XVI місце, набравши $7\frac{1}{4}$ очок. Оскільки призових місць офіційно було лише перших сім, то Ігнацій не отримав турнірного призу. Однак організатори та відомий лондонський шаховий аматор Науманн запропонували зробити “втішні” призи. Для цього було виділено 3500 франків, які розділили серед решти 13 учасників. Ігнацій фон Попель отримав за 16 місце 261 франк²⁸. Значним досягненням львівського майстра стала перемога над одним із найсильніших шахістів того часу всесвітньо відомим – Михайлом Чигориним. Варшавський журнал “Ілюстрований тижневик” (“Tygodnik Ilustrowany”) так пояснив шахові навички Ігнація фон Попеля: “Він чудово використовує помилки суперника та наполегливо займає позиції”²⁹.

Наступним шаховим турніром, де виступав Ігнацій фон Попель, був XIII конгрес Німецького шахового союзу в Ганновері. Він відбувався з 21 липня до 11 серпня 1902 року і був присвячений 25-річчю заснування Ганноверського шахового клубу. Участь у цьому турнірі для Ігнація фон Попеля стала найгіршим виступом на міжнародному рівні. Він зайняв останнє 18 місце серед майстрів, набравши 5 очок із 17 партій. Єдиним досягненням Ігнація фон Попеля на цьому турнірі була перемога над Генрі Ернестом Аткінсом, третім призером конгресу у Ганновері³⁰. Після такої невдачі він відмовився від подальших шахових подорожей Європою. Можливо, після поразки в Ганновері він дійшов висновку, що кар’єра професійного шахіста йому не під силу. Хтозна чи це була банальна випадковість, чи Ігнацій фон Попель, справді, виявився занадто слабким для суворих світових шахових лідерів. Однак, його не цікавила роль шахового гравця другого плану. Його амбіції були набагато вищими. Звідси і рішення повернутися до Львова. Зрозуміло, він знову став активним учасником ЛШК³¹.

Ігнацій фон Попель виступив у львівських шахових турнірах лише у 1904 році, саме у цей рік відбувся чемпіонат Львова. У турнірі брало участь семеро шахістів: Еміль Гросс, Оскар Хаєс, Кароль Іжиковський, Янський, Кікініс, Пенет та Ігнацій фон Попель. Ігнацій фон Попель завершив чемпіонат Львова третім,

²⁷ “Monte Carlo (1902)”. chessgames.com. отримано доступ 27 жовтня 27 2019: <https://www.chessgames.com/perl/chess.pl?tid=79267>

²⁸ “Das internationale Turnier in Monte Carlo”, *Deutsche Schachzeitung*, 3 (1902).

²⁹ “Szachy”, *Tygodnik Ilustrowany* 22 (1902).

³⁰ “Kongress des Deutschen Schachbundes”, *Deutsche Schachzeitung*, 8 (1902).

³¹ Tadeusz Wolsza, *Arcymistrzowie, mistrzowie, amatorzy...* Т. 5, 94.

набравши 7 очок та приз у 30 корон³². У 1904 році Попель зіграв у так званому “Турнірі чотирьох”. Ігнацій фон Попель аналогічно завершив його третім, однак невідомо яку кількість очок він зміг здобути³³.

Літом 1912 року Ігнацій фон Попель взяв участь у турнірі п’яти найсильніших шахістів Львова, що проходив у кав’ярні на площі Бернардинській, де щодня збиралися львівські шахісти. Результатом турніру став поділ першого та другого місця Оскаром Піотровським і Адольфом Хауке, останній правда з Кракова. Еміль Гросс посів третє місце, відстаючи від лідерів лише на 0,5 очка. За ними залишилися Казимир Вейдліх і Ігнацій фон Попель. Це свідчить про високий клас молодого покоління львівських шахістів³⁴.

До Першої світової війни Ігнацій фон Попель зіграв у ще одному львівському шаховому турнірі у червні 1914 року. Участь взяли 13 шахістів, серед яких був Попель, водночас він був одним з організаторів заходу. Для проведення турніру, через просторе приміщення, було обрано кав’ярню “Американська” (Amerykańska), власник якої пан Мошкович надав один просторий флігель та виділив на призи чималу суму в розмірі 300 корон³⁵.

Після отримання інформації про турнір у Львові, організатори вирішили розширити призовий фонд події завдяки пожертвам різних осіб. Пан Моргулець з Биткова вніс почесний приз у розмірі 40 корон за найкрасивішу гру. Александр Вагнер пожертвував залізничний атлас Європи на честь “Газети Вечірня” (Gazeta Wieczorna) за найкращий “Польський захист” у дебюті ферзевого пішака. Також краківський журнал “Польські шахісти” (Szachista Polski) виділив 50 корон для збільшення призового фонду. Усього було вручено 5 головних призовів та 2 почесні нагороди. Грошові призи були розподілені наступним чином: I місце – 250 корон, II місце – 150 корон, III місце – 110 корон, IV місце – 80 корон, V місце – 50 корон. Внесок за участь склав 20 корон³⁶.

Турнір був організований так, щоб кожен учасник зіграв дві партії: одну білими, іншу – чорними. Зміна порядку гри відповідно до жеребкування була неможлива через різний розподіл особистих партій. Таким чином, учасники повинні були домовлятися між собою про графік партій, що впливало на нормальне проведення турніру. Перше коло завершилося 10 червня і планувалося, що турнір триватиме до кінця червня³⁷.

Достеменно відомо турнірне положення після першого зіграного кола, у якому Ігнацій фон Попель поділив III–IV місце, набравши 8,5 очок. Турнір закінчився таким чином: перемогу отримав – Оскар Піотровський, який здобув 19 очок, а другим фінішував Ігнацій фон Попель, який здобув 18,5 очок. Краківський журнал

³² Tadeusz Wolsza, *Arcymistrzowie, mistrzowie, amatorzy...* Т. 5, 48.

³³ Там само.

³⁴ “Turniej pięciu we Lwowie”, *Szachista Polski*. 1 (1912).

³⁵ “Turniej szachowy we Lwowie”, *Szachista Polski*, 12 (1914).

³⁶ Там само.

³⁷ Там само.

“Польські шахісти” подає такий опис Ігнація фон Попеля після першого кола: “Попель поки не програв жодної партії. Він грає надзвичайно спокійно, але йому також бракує найголовнішої кондиції – здоров’я. Захоплюємося його силою волі та впевненістю у своїй грі”³⁸. Можливо, саме стан здоров’я Ігнація фон Попеля вплинув на його турнірні здобутки.

Виводячи статичні дані шахових досягнень Ігнація фон Попеля до Першої світової війни, важливо зауважити, що сучасні дослідники шахових рейтингів змогли реконструювати тільки приблизний рейтинг львівського майстра (офіційні шахові рейтинги почали вводити лише у 70-х роках ХХ століття, тому названі далі рейтинги є також реконструйованими, що визначає подальші числові розрахунки з можливими незначними похибками). Найкращий індивідуальний результат (перфоманс) Ігнацій фон Попель продемонстрував у Кельні у 1898 році: набравши 5 очок з 12 партій (42% можливих набраних очок) проти суперників із середнім рейтингом 2639, тож львівському майстрові вирахували рейтинг 2584. Найвищий рейтинг за всю турнірну практику Ігнацію фон Попеля вивели за показниками у вересні 1899 року, він становив 2559. За значенням найвищого рейтингу Ігнацій фон Попель посідав 29 місце рейтингу серед шахістів світу. Цей рейтинг він зміг протримати з вересня 1899 до січня 1904 року. Якщо визначити цей проміжок часу, як найкращий у кар’єрі львівського майстра, то піком його шахової кар’єри був вік від 36 до 40 років³⁹.

Одним із наріжних каменів початку формування традицій львівської шахової школи була саме шахова турнірна практика Ігнація фон Попеля. Його турнірні здобутки були відомі, як у Львові, так і в Галичині, що дозволило масово поширити шахи серед різних верств суспільства.

Ігнацій фон Попель за свою багаторічну шахову кар’єру мав як злети, так і падіння. Від 1886 до 1914 року він побував на шахових турнірах у трьох європейських країнах: Австро-Угорській імперії (у Відні, Львові, Будапешті), Німецькій імперії (у Бреслау, Дрездені, Айзені, Берліні, Кельні, Мюнхені, Ганновері) та князівстві Монако (у Монте-Карло).

Демонстрація успіхів Львівського шахового клубу на міжнародному рівні дозволила включити його у когорту перспективних шахових клубів Європи. Ігнацій фон Попель став першовідкривачем світових та європейських турнірів для львівських шахістів. Своєю шаховою діяльністю він показав приклад іншим шахістам міста Лева, що вони нічим не поступаються багатьом міжнародним шахістам.

³⁸ “Turniej szachowy we Lwowie”, *Szachista Polski*, 12 (1914).

³⁹ “Chessmetrics Player Profile: Ignatz von Popiel”. chessmetrics.com. отримано доступ 27 грудня 2024: <http://chessmetrics.com/cm/CM2/PlayerProfile.asp?Params=199510SSSS3S13956100000012100000000032510100>

PRE-WORLD WAR I TOURNAMENT PRACTICES OF IGNATIUS VON POPEL, LVIV'S FIRST CHESS MASTER

Volodymyr KACHMAR

Ivan Franko National University of Lviv
Mykhailo Hrushevsky Department of Modern History of Ukraine
St. 1 Universytetska St., Lviv, 79000, Ukraine
e-mail: wkachmar13@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-4026-7642

Nazar MELNYK

Ivan Franko National University of Lviv
Mykhailo Hrushevsky Department of Modern History of Ukraine
1, Universytetska, Lviv, 79000, Ukraine
e-mail: g4299032@gmail.com
ORCID ID: 0009-0004-9391-019X

The article provides a detailed examination of the key chess tournament achievements of Lviv's first chess master, Ignatius von Popel, prior to the outbreak of the First World War. Ignatius von Popel was a prominent figure not only in local chess competitions but also on the international stage, where his exceptional skills enabled him to achieve significant success. His participation in both local and international tournaments consistently showcased his unparalleled chess talent. Throughout these competitions, von Popel continuously refined his abilities, taking on challenges from the era's most formidable chess players.

A particularly noteworthy aspect of von Popel's tournament career was the exchange of chess knowledge. This played a crucial role in advancing the chess movement in Lviv, as many Lviv players lacked the opportunity to participate in such prestigious tournaments. However, competing against a player as experienced as von Popel provided them with the chance to experience the atmosphere of high-level chess. For young Lviv chess players at the beginning of their careers, playing against him was an invaluable opportunity to bridge the gap between amateur and professional levels, and many of them went on to become accomplished chess players in their own right.

Ignatius von Popel served as a role model for the younger generation of Lviv chess players. He not only displayed exceptional skill on the chessboard but also contributed significantly to the popularization of chess in the city. His talent and mastery inspired both novice and seasoned players alike, fostering the growth of chess culture in Lviv. Through his influence, chess gained considerable popularity, and his legacy endures as a testament to his tireless dedication to the game.

In the broader context of Lviv's chess history, the study of von Popel's tournament practice marks an important chapter. His contribution to the city's chess culture cannot be overstated, as he was the first Lviv player to achieve international recognition. His participation in international tournaments, coupled with his unwavering commitment to the game, laid the groundwork for future generations of chess players aspiring to attain similar heights. Beyond being a chess master, von Popel was also a mentor to many, helping others to hone their skills and find their place in the chess world.

Keywords: Ignatius von Popel, chess, chess history of Lviv, international chess congresses, chess tournaments.

REFERENCES

- “Budapest (1896)”. chessgames.com, otrymano dostup 27 zhovtnya 2019. (in English).
Chessgames Services LLC, <https://www.chessgames.com/perl/chess.pl?tid=79267> (in English).

- Chessgames Services LLC*, <https://www.chessgames.com/perl/chess.pl?tid=79316> (in English).
Chess History, <https://www.chesshistory.com/winter/extra/maroczy.html> (in English).
“Chessmetrics Player Profile: Ignatz von Popiel”. *chessmetrics.com*, доступ отримано 27 грудня 2023. (in English).
“Congress des Deutschen Schachbundes”, *Wiener Schachzeitung*, 8/9 (1900). (in German).
“Das internationale Turnier in Monte Carlo”, *Deutsche Schachzeitung*, 3 (1902). (in German).
“Das Wiener Schachturnier”, *Wiener Schachzeitung*, 1 (1900). (in German).
Edo Historical Chess Ratings, <http://www.edochess.ca/tournaments/t547.html> (in English).
“Eisenach 1896 (1)”. *edochess.ca*. отримано доступ 14 липня 2023. (in German).
“Ergebniss des Meisterturniers zu Dresden. Siebenter Kongress des Dresdener Schachbundes vom 17–30. Juli 1892”, *Deutsche Schachzeitung* 8 (1892). (in German).
“Géza Maróczy”. <https://www.chesshistory.com>, отримано доступ 5 січня 2024. (in English).
“Internationaler Berliner Schachcongress”, *Deutsche Schachzeitung*, 9 (1897). (in German).
“Kongress des Deutschen Schachbundes”, *Deutsche Schachzeitung*, 8 (1902). (in German).
Litmanowicz, Władysław i Giżycki, Jerzy. *Szachy od A do Z. T.2, “N–Z”*. Warszawa: Sport i Turystyka, 1987. 1438. (in Polish).
“Monte Carlo (1902)”. *chessgames.com*. zhovten, 27, 2019. (in English).
Mykhalchyshyn, Adrian. *Lviv – shakhova stolitsia Ukrainy*. Lviv: Yevrosvit, 2016. 304. (in Ukrainian).
“Na światowym turnieju w Wiedniu”, *Gazeta Lwowska*, 10 січня 1900. (in Polish).
“Rundschau”, *Deutsche Schachzeitung* 1 (1890). (in German).
“Rundschau”, *Deutsche Schachzeitung* 12 (1889). (in German).
“Rundschau”, *Deutsche Schachzeitung* 2 (1890). (in German).
“Rundschau”, *Deutsche Schachzeitung* 6 (1892). (in German).
“Rundschau”, *Deutsche Schachzeitung* 8 (1898). (in German).
“Rundschau”, *Deutsche Schachzeitung* 9 (1898). (in German).
“Sechster Congress des Deutschen Schachbundes zu Breslau (14.–27. Juli 1889)”, *Deutsche Schachzeitung*, 8 (1889). (in German).
“Szachy”, *Tygodnik Illustrowany* 22 (1902). (in Polish).
“Turniej pięciu we Lwowie”, *Szachista Polski*, 1 (1912). (in Polish).
“Turniej szachowy we Lwowie”, *Szachista Polski*, 12 (1914). (in Polish).
“Vermischtes”, *Deutsche Schachzeitung*, 10 (1889). (in German).
“Wiadomości ze świata szachowego”, *Tygodnik Illustrowany*, 43 (1896). (in Polish).
“Wiadomości ze świata szachowego”, *Tygodnik Illustrowany*, 44 (1896). (in Polish).
<http://chessmetrics.com/cm/CM2/PlayerProfile.asp?Params=199510SSSS3S1395610000012100000000032510100> (in Polish).
Wolsza, Tadeusz. *Arcymistrzowie, mistrzowie, amatorzy... Słownik biograficzny szachistów polskich. T. 5*. Warszawa: DiG, 2007. 166. (in Polish).